

humanistic changes in domestic public and pedagogical thought. This must promote to appealing to their sources, including native scientific thought, introducing people to them and transference of its acquisitions to practice of pedagogical activity and social practice.

Key words: *humanism, humanization of education, psychical development, problem task approach, freedom of actions, goodness, love, humaneness, self-perfection, individual value, individuality, independence of student's personality in the educational process.*

Скляр Павло Петрович – професор кафедри психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, доктор психологічних наук, доцент (м. Луганськ, Україна)

УДК 372.87

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Т.М. Стрітьєвич

У статті розкрито принципи реалізації дизайн-освіти на заняттях з образотворчого мистецтва, визначені структурні особливості їхньої реалізації. Виокремлено методику реалізації дизайн-освіти на заняттях з образотворчого мистецтва. Для ефективної реалізації завдань дизайн-освіти визначені організаційно-педагогічні умови.

Ключові слова: *дизайн-освіта, мислення, принципи, організаційно-педагогічні умови реалізації дизайн-освіти.*

Сучасний стан соціально-культурного розвитку суспільства, нові вимоги виробництва до професійної компетентності фахівців художнього профілю зумовлюють необхідність інноваційних підходів до дизайн-освіти, оновлення її змісту з урахуванням художніх традицій минулого, досвіду декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, естетичного і культурного розвитку особистості, її гуманістичної сутності. Як показало вивчення, дизайн-освіта в нашій державі має фрагментарний характер. На цій основі зростає проблема вироблення філософських систем та наукових концепцій про

необхідність цілісного творення, свідомого контролю та управління новим формуванням штучного середовища життєдіяльності людини.

Таким цілісним підходом до формування предметного середовища вважається "проектна культура", що недавно почала виявлятися в діяльності людини в розвинутих країнах. Проектна культура — це цілісний соціально-культурний вимір науково-технічного прогресу, що переломлює його мету і досягнення з позиції фактора людини. Роль держави, яка проголошує у своїй соціальній політиці пріоритет творчої особистості, має вирішальне значення[5,9]. Поняття проектної культури передбачає реалізацію дизайну не лише у формуванні предметного середовища, а й як проектної дисципліни в освіті. Саме не тільки у професійній дизайнерській освіті, але й в усій системі дошкільної, загальної освіти на заняття з образотворчого мистецтва.

Питання дизайну як особливого виду творчої художньої діяльності розглядали Р. Б'юканан, В.Я. Даниленко, Дж. Джонс, М.С. Каган, Є.М. Лазарєв, Ю.Г. Легенький, С.Г. Лужецький, Т. Мальдонадо, А.Моль, В.Ф. Рунге, Г. Саймон, В.В. Сеньковський. Значне загальнонаукове та теоретичне значення для нашого дослідження мають праці О.Г. Асмолова, В.Р. Аронова, Ю.С. Асєєва, В.Л. Глазичева, М.П. Лещенко, В.В. Лубенка, О.Я. Пономарьова, О.П. Рудницької. Методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну окреслені у працях О.І. Генесаретського. Є.М. Лазарєв розглядав дизайн як техноестетичну систему. Виокремила дизайн як засіб розвитку творчих здібностей особистості О.В. Вишневська. Окремі аспекти становлення і розвитку дизайн-освіти в Україні та за кордоном досліджували С.І. Нікуленко, А.П. Павлів, С.О. Чебоненко.

Проте питання реалізації дизайн-освіти в контексті занять з образотворчого мистецтва є відкритими.

Мета – статті проаналізувати принципи реалізації дизайн-освіти на заняттях з образотворчого мистецтва, визначити структурні особливості реалізації.

Зарубіжний досвід педагогічних систем вказує на особливу зацікавленість дизайном у всіх сферах життя, а в таких країнах, як Великобританія, Японія, цю проблему піднесено до рангу державної політики [6,16]. Відмітною рисою часу є затребуваність роботи дизайнера й на вітчизняному ринку праці, проте розвиток дизайн-освіти не розглядається в Україні як необхідна складова загальної

багатоступеневої освіти. Існує певна необхідність перегляду концепції освіти загалом, що суттєво розширює і поглиблює розуміння сутності дизайну та вимагає створення державної програми розвитку цієї дисципліни.

У статті ми розглядаємо дизайн як цілісну систему мислення, здатну творити ідеї у напрямку максимального упорядкування життєдіяльності людини і створення її гармонійного предметного середовища, що базується на багатьох науках.

Дизайн потрібно розглядати як складову системи загальної освіти саме через те, що він максимально охоплює функціональні методи пізнання у будь-якій діяльності і є потужним інструментом інтелектуального розвитку. Тому на цьому етапі впровадження дизайн-освіти в Україні доцільно використовувати заняття з образотворчого мистецтва як форму реалізації цієї концепції.

У процесі формування естетичних творчих якостей та вмінь на заняттях образотворчого мистецтва ми виділяємо два основних напрямки розвитку творчих здібностей. Один має за мету розвиток індивідуальних здібностей шляхом набуття практичних умінь у процесі навчальної творчої роботи на заняттях з художніх дисциплін. Другий напрямок пов'язаний з питаннями виховного характеру і зумовлює формування творчих якостей особистості, зокрема, творчого складу мислення[1].

Творчий склад мислення особистості характеризують вміння художнього переосмислення дійсності та структурологічну послідовність протікання творчого процесу. За художньо-творчої діяльності особистості характерними є основні елементи творчого процесу, які полягають в ознайомленні з явищами навколишнього середовища, у їхньому творчому переосмисленні, кристалізації ідеї на рівні свідомості та її усвідомленому вираженні зовні.

Тому ми вважаємо, що будь-який навчально-виховний процес має включати в себе можливості формування у особистості творчого складу мислення шляхом художньої творчості, що є необхідним у будь-якому професійному формуванні. Творче мислення не протиставляється логічному, а є його ж розвитком. Так, саме мистецтво дизайну певною мірою розвиває творчий склад мислення і є шляхом виховання; не стільки предмет, якому потрібно навчати, скільки метод навчання будь-якому і всім предметам[2,14].

В силу того, що дизайн сприяє формуванню в особистості такої якості, як творчий склад мислення, це зовсім не означає, що творчий процес є теоретизованим, побудованим на маніпулюванні поняттями і словесними формулюваннями, тобто "мудруванням у собі". Творчий процес є цілеспрямованою практичною діяльністю, що дає результат завдяки творчому складу мислення зараз, у тих конкретних життєвих обставинах, у наявних умовах, які перебувають у постійному русі й змінах.

Художньо-творча діяльність значною мірою полягає не у простому копіюванні дійсності, а у художньому її переосмисленні шляхом інтенсивної творчої роботи мозку, від чого особистість отримує внутрішнє задоволення.

Окреслені положення не суперечать реалізації навчених завдань образотворчого мистецтва в загальній системі освіти, тому є доцільними при проведенні занять з образотворчого мистецтва. Реалізуючі на заняттях власне функції дизайну: відображаючу, виховну, пізнавальну, комунікативну, гедоністичну, – він є засобом формування інтелекту, оскільки використовує всі три типи мислительної діяльності: наочно-діловий, чуттєво-образний, поняттєво-логічний. Розвиває просторово-часове уявлення, формує моральну культуру та соціально-екологічний досвід.

Зважаючи на те, що життєдіяльність як особистості, так і соціуму здійснюється в процесі освіти, то вона як процес зводиться перш за все до відтворення і трансляції нагромаджених у минулому знань, досвіду, культури. Аналіз критеріїв освіти, дизайнерських методів пізнання, різних поглядів і позиції теоретиків і практиків дизайну дає підставу стверджувати, що дизайн-освіта формує специфічний тип мислення – конструктивний, який відрізняється від типу мислення, що ґрунтується на індуктивному та дедуктивному методах судження. Таким чином, включення дизайну в систему загальної освіти створює нові передумови для різних способів пізнання: конкретного, формального, символічного та сприяє розумовому розвитку, що само по собі є освітньою виховною цінністю [4,132].

Новітні дослідження дають підґрунтя стверджувати, що викладання пропедевтики дизайну значно підвищує творчий потенціал особистості, що формується, розвиваючи не тільки абстрактне,

комбінаторне, асоціативне, логічне мислення, але і підвищуючи загальний коефіцієнт успішності.

У сучасній художній педагогіці не вироблено єдиної точки зору з питань змісту методів викладання дизайну в школі. Результати аналізу літератури, практики, а також шкільних програм свідчать, що сьогодні існують дві тенденції в освоєнні художньо-проектної діяльності. В першій залучення до дизайну відбувається переважно через теоретичне закріплення знань, візуальне ознайомлення з прикладами естетичного освоєння оточуючого середовища. Практичний досвід, в основному, приходиться на позаурочну, позашкільну роботу в гуртках, студіях та ін. У другій – теоретичний та практичний матеріал взаємно доповнюють один одного і являють собою самостійний розділ у програмі. Ми вважаємо, що сучасним вимогам в більшій мірі відповідає другий напрям.

Таким чином, ми пропонуємо в контексті занять з образотворчого мистецтва реалізацію таких принципів дизайн-освіти: принципів науковості; гнучкості і динамічності; максимальну чіткість, конкретність, постановки проектних завдань у процесі навчання; простоти структури; зв'язку теорії з практикою; діалогічність суб'єктів діяльності; гуманізації; індивідуалізації та диференціації навчання;

Зазначимо, що формування теоретичних знань та практичних умінь у галузі дизайну має здійснюватися за умови широкого використання засобів активізації навчально-трудої діяльності, а саме: методично обґрунтованих, з урахуванням вікових особливостей учнів, практичних, проектних і проектно-графічних завдань; використання наочності; технічних засобів навчання та контролю якості виконання практичних робіт, комплексного застосування різних форм і методів навчання на заняттях образотворчого мистецтва [3].

Дизайнерські знання та вміння, що реалізуються на заняттях образотворчого мистецтва, мають містити елементи конструкторсько-технологічної, художньо-конструкторської, дослідницької і проектувальної діяльності, спрямовані на формування початкового, але цілісного уявлення про удосконалення предметного середовища, яке повністю задовольняє усі матеріальні та духовні потреби людини.

Отже, провідною метою і завданням дизайн-освіти на заняттях з образотворчого мистецтва є формування гармонійно розвиненої особистості, яка має такі складники: науковий світогляд; аналітико-

синтетичне, абстрактне й творче мислення; уяву, фантазію, інтуїцію; розумові здібності та почуття у їхній єдності і гармонії; трудові та художньо-конструкторські знання, вміння і навички; культуру праці; естетичні смаки; організаторські здібності тощо.

Щодо структури реалізації дизайн-освіти на заняттях образотворчого мистецтва пропонуємо на уроках реалізовувати такі завдання: збільшення, розширення кругозору; формування естетичного смаку; виховання художнього смаку, шляхом сприйняття оточуючого світу через прості геометричні форми; розкриття індивідуального смаку; прищеплення основ технічної естетики; виховання елементів інтернаціоналізму Організація занять реалізації запропонованих завдань передбачає: нестереотипність, різноманітність; залучення до співпереживання, створення емоційного настрою засобами художнього слова, музики, театральної дії; опанування термінологією та способами виготовлення дизайн-об'єкта та наявність трьох основних структурних елементів:

- 1) сприймання;
- 2) формування творчого задуму;
- 3) його посильна реалізація.

Для ефективного проведення навчально-виховної роботи з образотворчого мистецтва мають бути створені такі умови:

- створення необхідного емоційного комфорту на заняттях;
- використання таких форм та методів, які забезпечать повноцінне стимулювання та інтеграцію всіх компонентів обдарованості особистості;
- виховання в учнів естетичного ставлення до життя як першооснови художньої творчості та дизайн-освіти;
- узгодження педагогічної моделі розвитку художньо-творчої діяльності з відповідним архетипом та філогенетичним етапом духовної та еволюції, тобто врахування принципу природовідповідності;
- створення умов для самореалізації особистості залежно від етапу художньо-творчої діяльності та вікових особливостей;
- розвитку здорового сприйняття, спостережливості, просторового мислення відповідно до віку;
- доцільної організації процесу художнього сприйняття і різноманітних його аспектів, де виняткову важливість відіграє етап творчого переживання мистецтва;

- використання комплексу мистецтв на уроках образотворчої діяльності;
- поєднання сприймання діяльності та мистецтва з особистим емоційно-естетичним досвідом, якісним високохудожнім зоровим рядом;
- підготовки занять образотворчого мистецтва та виконання дизайн-виробів відповідно до вікових інтересів учнів;
- періодичної організації колективної діяльності учнів соціального значення;
- застосування творів дизайну та матеріалів, які відповідали б практичній художньо-творчій діяльності на занятті образотворчого мистецтва;
- виконання спеціальних творчих завдань певних тем, які впливають на розвиток художньої креативності та проектного мислення;
- застосування різноманітних форм, методів, прийомів, засобів та матеріалів, що допомагають розкрити внутрішній образ.

Зважаючи на умови ефективного проведення занять з образотворчого мистецтва, зазначимо, що підготовка учнів з основ дизайну найефективніше відбувається завдяки методиці, яка ґрунтується на диференціації змісту; індивідуалізації навчання та поєднанні різних форм організації проектно-технологічної діяльності учнів (індивідуальної, парної, групової, колективної); застосуванню активних та інтерактивних методів навчання, проектної технології, в основу яких покладено такі прийоми: фантазування, мозкова атака, морфологічний аналіз виробу, аналіз локальних об'єктів, алгоритмів та створення ідеального об'єкта.

Таким чином, реалізація навчальних та виховних можливостей дизайну в умовах роботи на заняттях з образотворчого мистецтва та раннє визначення професійних нахилів у цій сфері можливі за наявності цілісної системи, яка передбачає різні рівні освоєння цього виду мистецтва. Початковий рівень – це знайомство з мовою художньо-проектної діяльності. Основний рівень – поглиблення уявлень про художньо-проектну діяльність, розвиток здібностей у цій галузі, формування важливих складових дизайнерського мислення: відчуття доцільності, раціональності, відчуття стилю, розкриття творчих нахилів учнів у галузі дизайну в умовах занять з образотворчого мистецтва. Для третього рівня – творчого – характерним є залучення до художньо-

проектної творчості, формування образного мислення, початкових професійних навичок. Третій рівень відповідно включає в себе показники перших двох і відзначається розвинутим сприйняттям, осмисленим ставленням до художньо-проектної діяльності, вмінням виявити виражальні засоби цього виду мистецтва та їхні можливості, здатністю до дизайнерської творчості та прагненням до поглиблення знань та умінь у цій сфері. Система, яка забезпечить цілеспрямоване та педагогічне доцільне залучення учнів до художньо-проектної діяльності на різних рівнях, на наш погляд, буде сприяти стійкій динаміці пізнавальної активності та виявленню здібностей до цього виду мистецтва на ранній стадії.

В сучасних умовах розвиток дизайну та професійна діяльність в цій галузі знаходиться у прямій залежності від загального рівня духовної та матеріальної культури суспільства, відповідно до кожного її члена. Це обумовлює об'єктивну необхідність певного рівня освіченості в галузі цього виду мистецтва. Залучення до дизайну учнівської молоді, крім сприяння виявленню та розвитку вроджених здібностей, буде допомагати наближенню шкільного навчання до життя, загальної культури, творчої активності, виховання працелюбності, прагнення творити за законами краси в будь-якій сфері діяльності. Організація повноцінного, педагогічно доцільного ознайомлення учнів з художньо-проектною діяльністю, посиленою дитячій дизайнерській творчості, є значним резервом для підвищення рівня дизайнерської освіти.

Література

1. Антонович Є.А. Педагогічне керівництво декоративно-прикладною діяльністю: Навч. Посібник. – К., 1995. – 214с.
2. Волкотруб И.Т. Основы художественного конструирования. Моделирование материалов и биоформ. – Киев: Вища школа. Главное изд-во, 1982. –152с.
3. Гервас О.Г. Аналіз стану навчання основ дизайну в загальноосвітній школі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівця: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. У 2-х част. – Ч. 1. – (Випуск 5). – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С.147-151.
4. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія. – К.: Наукова думка, 2003. – 263 с.
5. Тасалов В.И. Теория дизайна и проектная культура // Техническая эстетика. - 1991. - № 7. - с.9.
6. Чигарьков В., Дижур А. Проектная культура и дети. Из опыта образования в Великобритании // Техническая эстетика. – 1990. – № 4.

В статье раскрыты принципы реализации обучения дизайну на занятиях изобразительного искусства, определены структурные особенности их реализации. Выделены особенности методики преподавания дизайна на занятиях изобразительного искусства. Для эффективной реализации заданий дизайна определены организационно-педагогические условия.

Ключевые слова: дизайн, образование, мышление, принципы, организационно-педагогические условия.

In the article the principles of design education realization on fine art lessons are disclosed, structural features of their realization are defined. Features of design teaching methods on the fine arts lessons are specified. For effective realization of design tasks organizational and pedagogical conditions are defined.

Keywords: design, education, thinking, principles, organizational and pedagogical conditions.

Стрітьєвич Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Рецензент - професор кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну, декан мистецького факультету Л.В.Бабенко

УДК 378.147.- 057.87:502.3

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПРАКТИКУМУ СТУДЕНТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

В. П. Строкаль

В статті наведено передумови формування організаційних, методичних та практичних умов підготовки студентів-екологів до проведення практикуму. Розроблено методику проведення науково-дослідного практикуму студентів в малих групах та обґрунтовано її доцільність. Розкрито по етапах цілі та практичні завдання проведення практики, які студенти виконують відповідно до поділу їх за двома напрямками груп.

Ключові слова: методичні умови, практичні умови, науково-дослідний практикум.